

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА**

ЗАТВЕРДЖУЮ

Ректор

Роман ПЕТРИШИН

«10» квітня 2024 р.

**ПРОГРАМА ВСТУПНОГО ФАХОВОГО ІСПИТУ
З «ОСНОВ ПЕДАГОГІКИ ТА ПСИХОЛОГІЇ»
для здобуття освітнього ступеня «Бакалавр»
(друга вища освіта за іншою спеціальністю)
галузь знань – 01 «Освіта/Педагогіка»
спеціальності 012 «Дошкільна освіта»
013 «Початкова освіта»
016.01 Спеціальна освіта (логопедія)**

Схвалено вченою радою факультету
педагогіки, психології та соціальної роботи

Протокол № 8 від «10» квітня 2024 р.

Голова ради

Тетяна ФЕДІРЧИК

Чернівці – 2024

I. Пояснювальна записка

Згідно Правил прийому до Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича для здобуття ступеня вищої освіти за іншою спеціальністю приймаються особи, які здобули раніше ступінь бакалавра або вищий ступінь (рівень) вищої освіти.

Для абітурієнтів, які вступають в поточному році на спеціальності **012 Дошкільна освіта, 013 Початкова освіта, 016.01 Спеціальна освіта (логопедія)** обов'язковим є складання *вступного фахового іспиту з «Основ педагогіки та психології»*.

Метою фахового іспиту є визначення рівня базових знань, умінь і навичок абітурієнтів з основ педагогіки та психології, необхідних для навчання на першому (бакалаврському) рівні вищої освіти зі спеціальностей **012 Дошкільна освіта, 013 Початкова освіта, 016.01 Спеціальна освіта (логопедія)**.

Програма складається з:

- пояснювальної записки;
- змісту програми, що представлений у вигляді двох розділів («Основи педагогіки», «Основи психології»);
- критеріїв оцінювання.

Вступний фаховий іспит проводиться за екзаменаційними білетами, які містять 3 питання (з них: два теоретичного та одне практичного змісту).

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

РОЗДІЛ 1. ОСНОВИ ПЕДАГОГІКИ

Поняття про педагогіку як науку. Основні етапи розвитку педагогіки. Предмет і завдання педагогіки. Основні категорії педагогіки. Система педагогічних наук. Зв'язок педагогіки з іншими науками. Методи педагогічних досліджень: сутність та види.

Загальні теоретичні основи педагогічного процесу, його розуміння цілісності в широкому і вузькому сенсі, рушійні сили. Спільність та специфіка навчання і виховання в освітньому процесі. Основні властивості педагогічного процесу, його система (мета, завдання, зміст, діяльність, результат), закономірності – об'єктивні; суб'єктивні та принципи. Етапи цілісного педагогічного процесу. Роль педагога у їх реалізації.

Сутність процесу виховання. Виховання як процес цілеспрямованого формування особистості. Компоненти виховного процесу: мета, завдання, зміст, методи, форми, засоби. Особливості виховного процесу. Структура виховного процесу. Основні підходи у вихованні.

Виховання та самовиховання. Умови успішної організації самовиховання учнів. Етапи роботи з організації процесу самовиховання. Прийоми самовиховання. Поняття про перевиховання. Структура перевиховання. Критерії вихованості. Основні закономірності процесу виховання, сутність поняття «принципи виховання» та характеристика класичних принципів виховання. Принципи виховання у концепції національного виховання та концепції національно-патріотичного виховання.

Методи виховання. Характеристика основних груп методів виховання: а) методи формування свідомості особистості; б) методи організації діяльності; в) методи стимулювання, г) методи контролю та аналізу результатів виховної діяльності. Система засобів виховання. Взаємозв'язок методів і засобів виховання.

Форми організації виховного процесу. Функції форм виховної роботи. Умови успішного здійснення індивідуальної виховної роботи зі здобувачами освіти. Масові та групові виховні заходи як форми організації виховного процесу. Позакласна і позашкільна форми виховної роботи, їх взаємозв'язок. Виховний захід як основна форма організації виховної роботи. Специфічні особливості і сутність виховного заходу. Методика підготовки і проведення виховного заходу. Умови, які сприяють ефективності підготовки і проведення виховного заходу.

Сутність, завдання та шляхи основних напрямів виховання (моральне, розумове, національно-патріотичне, трудове, естетичне та фізичне). Їх основні компоненти, форми, методи та засоби ефективної реалізації в освітньому процесі. Особистісно-орієнтоване виховання – нова освітня філософія. Особистість у духовно-ціннісному контексті. Виховна позиція – розуміння дитини, визнання дитини, прийняття дитини.

Взаємодія школи та сім'ї у вихованні дітей. Сім'я як соціально-

педагогічне середовище. Родинне виховання. Народна педагогіка про виховання дітей у сім'ї. Форми і методи роботи педагога з батьками. Залучення батьків до виховної роботи. Чинники ефективності взаємодії педагога з батьками здобувачів освіти.

Педагогічна занедбаність: суть, стадії та їх ознаки. Причини педагогічної занедбаності: помилки та недоліки виховання в сім'ї; недоліки навчально-виховної роботи в закладі освіти; негативний вплив на дітей побутового оточення. Профілактика подолання педагогічної занедбаності здобувачів освіти.

Дидактика як теорія освіти і навчання. Об'єкт і предмет дидактики. Функції дидактики. Завдання дидактики. Історія становлення та розвитку дидактики. Основні категорії дидактики: освіта, зміст освіти, знання, уміння, навички, навчання, наочність, учіння, закономірності навчання, принципи навчання, методи навчання, форми організації навчання, моніторинг якості навчання, технологія навчання.

Поняття процесу навчання. Навчання як вид пізнавальної діяльності людини: загальна закономірність пізнання об'єктивної дійсності, спільне та відмінне в науковому та навчальному пізнанні, рушійні сили процесу навчання. Функції процесу навчання: освітня, розвивальна, виховна, функція самовдосконалення особистості. Структура процесу навчання: наочність, учіння; цільовий, стимуляційно-мотиваційний, змістовий, операційно-діяльнісний (методичний, процесуальний), контрольно-регулювальний, оцінно-результативний компоненти. Оптимізація процесу навчання.

Поняття змісту освіти. Компоненти змісту освіти: знання про природу, суспільство, мислення, техніку, способи діяльності; досвід здійснення відомих способів діяльності (уміння та навички особистості); досвід творчої діяльності; досвід ціннісного ставлення до довколишнього світу. Історичний характер змісту освіти. Теорії формування змісту освіти: формальної освіти, матеріальної освіти, проблемно-комплексного навчання. Сучасні вимоги до відбору змісту освіти. Оновлення змісту освіти в умовах її реформування.

Принципи навчання. Характеристика традиційних принципів навчання: спрямованості навчання на вирішення завдань освіти, розвитку і виховання; науковості навчання; систематичності й послідовності навчання; доступності навчання; зв'язку теорії з практикою; свідомості й активності учнів; наочності в навчанні; міцності засвоєння знань, умінь і навичок; індивідуального підходу до учнів; емоційності навчання.

Методи навчання. Прийом як складова частина методу і як самостійна дидактична категорія. Класифікація методів навчання: методи організації і здійснення навчально-пізнавальної діяльності (словесні, наочні, практичні; індуктивні, дедуктивні, аналітичні, синтетичні, методи аналогії, порівняння; пояснювально-ілюстративні, репродуктивні, проблемного викладу, частково-пошукові, дослідницькі; методи роботи під керівництвом вчителя, методи самостійної роботи учнів); методи стимулювання навчальної діяльності учнів (пізнавальні ігри, навчальні дискусії, роз'яснення значущості навчання, висування навчальних вимог, заохочення й осудження в учінні); методи

контролю і самоконтролю у навчанні (усний, письмовий, графічний, практичний, тестовий, програмований контроль; взаємоконтроль, самоконтроль і самооцінка).

Засоби навчання, їх характеристика та особливості застосування в навчальному процесі.

Форми навчання. Урок як провідна форма навчання. Вимоги до уроку: загальні, дидактичні, виховні, розвивальні, санітарно-гігієнічні. Типи і структура уроків: урок засвоєння нових знань; урок формування вмінь і навичок; урок застосування знань, умінь і навичок; урок узагальнення і систематизації знань, урок перевірки, оцінювання та корекції знань, умінь і навичок; комбінований урок. Організація навчальної діяльності учнів на уроці: фронтальна, групова, парна, індивідуальна робота. Підготовка вчителя до уроку. Позаурочні форми навчання: факультативи, навчальні екскурсії, предметні гуртки, домашня навчальна робота, консультації.

Перевірка знань, умінь та навичок здобувачів освіти. Види перевірки: попередня, поточна, періодична (тематична), підсумкова (заклучна). Форми перевірки: фронтальна, групова, індивідуальна, комбінована, самоконтроль; заліки та екзамени. Тестування навчальних досягнень учнів.

Система взаємодії між суб'єктами та об'єктами управління у процесі керівництва школою на засадах педагогіки партнерства.

Рекомендована література:

1. Волкова Н. П. Педагогіка: Посібник. – К., 2008.– 432 с.
2. Дубасенюк О. А. Практикум з педагогіки. – К., 2007. – 464 с.
3. Зайченко І.В. Педагогіка. Підручник. 3-тє видання, перероблене та доповнене. Київ. Видавництво Ліра-К, 2016. 608 с.
4. Кузьмінський А. І., Омеляненко В. Л. Педагогіка: Підручник. - К.: Знання-Прес, 2008.– 379 с.
5. Мойсеюк Н. Є. Педагогіка. – К., 2008. – 450 с.
6. Фіцула М. М. Педагогіка: навчальний посібник. 3-є вид, випр. і доп. – К.: «Академія», 2009. – 560 с.
7. Бех І.Д. Виховання особистості: Підручник. – К.: Либідь, 2008. – 848 с.
8. Марків В. М. Теорія виховання: навчально-методичний посібник / Володимир Миколайович Марків. – Кривий Ріг: КПП, 2015. – 241 с.
9. Ярощук Л. Теорія та методика виховання: навч. посіб. Бердянск, 2019. 400с.
10. Бібік, Н. М. (Ред.). Нова українська школа: порадник для вчителя. Київ: ЛТД., 2018, 160 с.
11. Малафійк, І. В. Дидактика новітньої школи. Навч. посіб. для студентів педагогічних спеціальностей. Київ: Слово, 2015. - 630 с.

РОЗДІЛ 2. ОСНОВИ ПСИХОЛОГІЇ

Об'єкт, предмет, завдання та функції психології. Структура сучасної психології та її галузі. Місце психології в системі інших наук. Етапи становлення психології як науки. Психологія як вчення про душу. Психологія як вчення про свідомість.

Методи психології, їх класифікація. Метод спостереження, його види, переваги та недоліки. Експеримент, його види та основні етапи проведення. Метод тестів: види тестів (проективні, тести дослідження особистості, тести пізнавального розвитку, тести досягнень, педагогічне тестування). Методи опитування (анкетування, інтерв'ю, бесіда). Анкетування, види питань, методичні вимоги до композиції анкет та формулювання питань. Експертне опитування. Соціометрія. Аналіз продуктів діяльності. Аналіз документів.

Поняття про психіку, основні функції. Основні форми прояву психіки: психічні процеси, психічні стани, психічні властивості та їх види. Основні функції психіки. Особливості та форми прояву психіки в поведінці: інстинкти, навички, інтелектуальна поведінка. Психіка і свідомість. Структура свідомості. Самосвідомість. Функції свідомості як вищого рівня психічного відображення.

Поняття про увагу. Види і форми уваги (зовнішня (перцептивна, сенсорна), внутрішня; мимовільна; довільна; післядовільна; колективна, групова, індивідуальна). Структура (властивості) уваги (спрямованість, зосередженість, інтенсивність, стійкість, коливання (флуктуації) уваги, концентрація, переключення, розподіл; обсяг уваги). Розвиток та виховання уваги. Неуважність та її причини. Умови привертання уваги. Підтримка уваги в процесі діяльності. Шляхи керування увагою.

Поняття про відчуття. Загальні властивості та закономірності відчуттів: якість, інтенсивність, тривалість відчуттів; пороги відчуттів. Класифікація відчуттів (зорові, слухові; дистантні та контактні; адекватні і неадекватні).

Поняття про сприймання. Характерні особливості сприймання (предметність, цілісність, константність, структурність, аперцепція, осмисленість, вибірковість, узагальненість). Сприймання як дія. Класифікація сприймань та їх види: зорове, слухове, дотикове, кінестезичне, нюхове, смакове; довільне і мимовільне; сприймання простору, часу, руху. Індивідуальні особливості сприймань.

Поняття про пам'ять. Види пам'яті (за модальністю (рухова, емоційна, наочно-образна, словесно-логічна), тривалістю зберігання (оперативна, короткочасна, довготривала), цілями діяльності (мимовільна, довільна)). Запам'ятовування і його види (мимовільне і довільне, механічне та логічне). Уявлення пам'яті і їх особливості. Забування і збереження. Основні причини забування. Індивідуальні особливості в процесах пам'яті.

Загальна характеристика мислення. Розумові дії та мислительні операції (аналіз, синтез, порівняння, узагальнення, абстрагування, конкретизація, класифікація, систематизація). Мислення і мовлення. Види мислення (за формою: предметно-дійове, наочно-образне, абстрактно-

логічне; за характером розв'язаних задач: теоретичне, практичне; за ступенем новизни: репродуктивне, творче). Форми мислення (поняття, судження, міркування, умовивід). Процес розуміння. Розумові дії. Процес засвоєння понять. Індивідуальні особливості мислення: глибина, широта, самостійність, критичність, гнучкість, послідовність, швидкість, творчий характер мислення. Якості розуму.

Поняття про уяву. Функції та характерні риси уяви. Фізіологічні особливості процесів уяви. Роль уяви в ігровій діяльності дитини і творчій діяльності дорослого. Види уяви (за змістом діяльності: художня, наукова, педагогічна, технічна; за участю волі та свідомості: мимовільна, довільна; за характером форм діяльності: відтворююча, репродуктивна, творча, продуктивна; за активністю діяльності: активна, пасивна). Індивідуальні особливості уяви. Роль уяви в ігровій діяльності дитини та творчій діяльності дорослого.

Поняття про емоції та почуття і їх роль у практичній та пізнавальній діяльності. Функції почуттів. Основні форми переживання почуттів: емоційний фон; прості емоції; настрій; афект; стрес, фрустрація. Емоційні стани (радість, подив, страждання, гнів, відраза, страх, сором, презирство, ревності). Почуття і особистість. Вищі почуття та їх види (моральні, інтелектуальні, естетичні). Розвиток емоційної сфери.

Поняття про волю. Вольова сфера особистості. Складові волі: вольові дії; вольові процеси; вольові якості. Функції волі. Основні види дій людини: мимовільні, довільні, вольові. Вольові якості особистості та їх види: базальні (енергійність, терплячість витримка, сміливість) та системні (наполегливість тощо). Виховання та самовиховання волі.

Поняття особистості у психології. Розмежування понять “людина”, „індивід”, „особистість”, „суб’єкт”. „індивідуальність”. Структура особистості. Соціальний статус, соціальна роль, соціальна позиція особистості. Спрямованість особистості як система мотивів її поведінки. Формування особистості. Поняття про розвиток. Рушійні сили розвитку особистості. Роль спадковості у розвитку особистості. Становлення особистості в процесі соціалізації. Цілеспрямоване формування особистості.

Поняття про діяльність. Потреби та їх види. Активність особистості та її життєва позиція. Мотиви як спонукання до діяльності. Усвідомлювані мотиви особистості: інтереси, переконання, світогляд. Неусвідомлювані мотиви: установки, потяги. Структура діяльності: мотив, ціль, дії. Навички та вміння. Уміння як використання знань та навичок для досягнення мети діяльності. Звичка як потреба виконання навички. Взаємодія навичок та виникнення умінь. Основні види діяльності (гра, учіння, праця) і їх розвиток у людини.

Самосвідомість особистості: функції, структура, розвиток. Категорія „Я” в психології. “Я”-концепція та образ “Я”. Самооцінка (очікувана, реальна, адекватна, завищена, занижена) та рівень домагань особистості.

Поняття про темперамент. Тип вищої нервової діяльності та темперамент. Основні властивості нервової системи: сила; врівноваженість;

динамічність-рухливість, лабільність. Типи темпераментів (сангвінік, холерик, флегматик, меланхолік). Психологічні характеристики типів темпераментів: реактивність, активність, пластичність, ригідність, екстраверсія, інтроверсія, емоційна збудливість. Роль темпераменту в трудовій і навчальній діяльності. Темперамент та індивідуальний стиль діяльності.

Поняття про характер. Структура характеру. Риси характеру. Природні та соціальні передумови рис характеру. Формування характеру. Характер та індивідуальність людини.

Поняття про здібності. Структура здібностей. Загальні та спеціальні здібності. Природні передумови здібностей (спадковість, задатки). Формування здібностей. Рівні розвитку здібностей: недорозвинені здібності (олігофренія – ідіотія, імбецильність, дебільність), звичайні здібності, обдарованість, таланти, геніальність. Умови розвитку здібностей: активність, навчання, виховання.

Поняття про спілкування. Функції та структура спілкування. Види та форми спілкування. Комунікативна сторона спілкування. Вербальні та невербальні засоби спілкування. Інтерактивна сторона спілкування. Роль та рольові очікування у процесі спілкування. Основні засоби впливу в процесі спілкування (зараження, навіювання, наслідування, переконування).

Міжособистісні стосунки в групах та колективах. Поняття про групи. Класифікація груп (малі, великі; реальні, умовні; офіційні, неофіційні; розвинені, малорозвинені; дифузні, асоціації, корпорації). Ознаки колективу. Відмінність колективу від інших груп. Проблема становлення колективу. Міжособистісні стосунки у групах і методи їх виявлення.

Рекомендована література:

1. Варій М.Й. Психологія: навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2021. 288 с.
2. Дуткевич Т. Загальна психологія: теоретичний курс. Київ: Центр учбової літератури, 2021. 388 с.
3. Іванова О., Корсун С., Москалюк Л. Психологія. Вступ до спеціальності. Київ: Центр учбової літератури, 2019. 184 с.
4. Максименко С.Д. Загальна психологія: навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2018. 272 с.
5. Москалець В.П. Загальна психологія: підручник. Київ: Ліра К, 2020. 564 с.
6. Москалець В. П. Психологія особистості: навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2018. 262 с.
7. Савчин М. Загальна психологія: підручник. Київ: ВЦ «Академія», 2020. 344 с.
8. Столяренко О.Б. Психологія особистості: навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2021. 280 с.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ФАХОВОГО ВСТУПНОГО ІСПИТУ

На фаховому вступному іспиті, який проходить у формі усного випробування для вступу на освітній рівень «Бакалавр» для здобуття другої вищої освіти, абітурієнту пропонується 3 питання із запропонованого у програмі переліку (1-ше – з основ педагогіки, 2-ге – з основ психології, 3-тє – педагогічна задача). Час на підготовку до відповідей 20 хвилин. Час на проходження фахового випробування – 15 хвилин на кожного вступника.

Оцінювання рівня знань абітурієнтів проводиться кожним членом фахової атестаційної комісії відповідно до критеріїв оцінювання.

Рівень знань оцінюється за якістю відповідей на питання екзаменаційного білета.

Результати проведення випробування оцінюються в 200-бальній системі на підставі обговорення відповідей вступників членами фахової атестаційної комісії.

<i>Бал</i>	<i>Вимоги до рівня знань</i>
176-200 балів	виставляється при наявності повної, змістовної відповіді на всі питання. Абітурієнт демонструє знання матеріалу та його розуміння. Відповідь має логічну та структурну завершеність, раціональний підхід до представлення відповіді (розв'язання питання), терміни вживаються вступником коректно, розкрито основні поняття, зроблено узагальнюючі висновки. Абітурієнт не допускає жодної помилки у використанні наукової термінології.
151-175 балів	виставляється при достатньому рівні обізнаності абітурієнтів при відповіді на всі питання. Абітурієнт демонструє розуміння матеріалу, знайомство з основною літературою. Відповідь може містити 1-2 неточності. Наведено всі необхідні визначення, закони, закономірності тощо. Відповідь має логічну структуру, обрано логічний підхід до викладу матеріалу (розв'язання питання), терміни вживаються вступником коректно, розкрито основні поняття, зроблені висновки.
126-150 балів	виставляється при неповній відповіді на зазначені питання. Абітурієнт демонструє фрагментарність і формальність у відповідях. Абітурієнт допускає більше 3 помилок при використанні наукової термінології. Відповідь не має логічної завершеності, обрано нераціональний підхід до викладу матеріалу (розв'язання питання), відсутні приклади, терміни вживаються вступником коректно, але не всі поняття розкрито, не зроблено узагальнюючих висновків.
100-125 балів	виставляється у разі уривчастості відповідей на запитання. Абітурієнт демонструє суто поверхове та формальне знайомство з науковою літературою, знання класичних та сучасних теорій є досить уривчастим. Абітурієнт допускає значні помилки при використанні наукової термінології. Основні визначення, закони, закономірності не наведені, або наведені з помилками. Відповідь не має логічної завершеності, обрано нераціональний підхід до представлення відповіді (розв'язання питання), відсутні приклади, некоректно вживані терміни, не всі поняття розкрито, не зроблені узагальнюючі висновки.
1-99 балів	незадовільна відповідь, виставляється у разі відсутності відповідей на всі запитання, або логіка і послідовність викладу матеріалу відсутня.

